

jag nyss nämnde – anser exempelvis att handlingsfrihet är förenlig med determinism; och om de har rätt, så borde det ”i princip” vara möjligt att förutsäga alla våra handlingar, även i de fall då vi kunde ha handlat annorlunda. Här finns olösta problem som Binmore verkar helt omedveten om.

LARS BERGSTRÖM

Kort om döden

Lennart Lundmark

Fri Tanke, 2012. 148 s. ISBN 978-91-86061-44-9

Fri Tanke förlags *Kort om*-serie är – med inspiration från Oxford University Press-serien *Very Short Introductions* – avsedd att erbjuda initerade introduktioner till angelägna, ofta filosofiska problem. De hittills publicerade titlarna uppvisar en skimrande mångfald i både ämnesval (såsom ångest, virus, yttrandefrihet och spelteori) och kvalitet. Lennart Lundmarks *Kort om döden* är det första svenska originalverket i serien.

Till största delen är boken en redogörelse för några historiskt inflytelserika skolors syn på döden. Lundmark refererar epikuréernas två huvudargument för att döden inte kan vara något ont för den som dör: för det första finns inte personen längre när hon är död och är därför utom räckhåll för att skadas av den; för det andra är döden bara en spegelbild av den harmlösa period under vilken personen ännu inte blivit född. En lite mer kritisk diskussion av dessa viktiga men omstridda tankegångar skulle ha höjt temperaturen i Lundmarks framställning. Han uppehåller sig främst vid stoicismen, med dess rekommendation att med förnuftet vid rodret finna sig i naturens ordning. Denna lära lockade bland andra Cicero, som skrev att den vise inte brinner ”av törstigt begär eller flyger hojtande iväg i larvig munterhet” (s. 24) och att “[e]ländig är den åldrade man som inte under ett långt liv har lärt sig att strunta i döden” (s. 28). Den stoiker som ägnas störst utrymme är Seneca, inte minst dennes rekommendation att träna bort skadlig dödsskräck genom att reflektera över i vilka omständigheter det vore rationellt att ta sig själv av daga. Sådana omständigheter befinner sig enligt Seneca exempelvis en förtryckt individ i: ”Galning, varför klagas du! . . . Vart du än vänder ögonen finns en utväg ur plågorna . . . Frågar du efter frihetens väg? Vilken åder som helst i din kropp!” (s. 39) Lundmark skildrar även den längtan efter martyrdöden – uppfattad som en biljett till himmelriket – som utmärkte kristenhetens första generationer. ”Måtte jag få glädje av vilddjuren som väntar mig”, skrev biskop Ignatios av Antiokia förväntansfullt (s. 55). De

metafysiska problemen med den kristna doktrinen om kroppens återuppståndelse – i synnerhet frågan i kraft av vad det är samma kropp som först ruttnar bort och långt senare åter är vid full vigör – hade förtjänat en lite mer utförlig diskussion än de hastiga anmärkningar Lundmark tillhandahåller.

Efter 1500-talsförfattaren Montaigne, vars tankar om döden var starkt präglade av stoicismen, avslutar Lundmark sin filosofihistoriska exposé. De senaste decenniernas omfattande och högkvalitativa filosofiska debatt om dödens dålighet – en debatt som sattes i gång av Thomas Nagels uppsats ”Death” (i *Noûs* 1970) – får vi inte veta något om. Det är synd, särskilt med tanke på att många idéer i den debatten är lättfattliga nog för en bok av detta slag. (Jag tror knappast att någon skulle skriva en *Kort om biologi-* eller *Kort om psykologi-*bok som inte redogör för vad som sagts av specialister på ämnet efter renässansen.)

Lundmark övergår i stället till några specifika frågor i medicinsk etik, framför allt hjärndödsbegreppet och dödshjälp, med fokus på den svenska offentliga diskussionen. Eller kanske snarare avsaknaden av en sådan: Lundmark visar tydligt hur man från politiskt håll skyr frågorna av rädsla för att väcka obehag hos medborgarna – detta trots att allmänheten ofta är relativt liberal på dessa punkter.

Även om *Kort om döden* inte är alltför rik på filosofiskt innehåll och urvalet som sagt är lite underligt, så innebär varje enskilt kapitel trivsam läsning. Lundmark skriver klart och redigt, inte sällan med en underton av torr humor. I konkurrensen med andra verk i *Kort om*-serien står sig hans bidrag väl.

JENS JOHANSSON